

Crna Gora

Ministarstvo prosvjete

ANALIZA STANJA U OBLASTI PRIZNAVANJA INOSTRANIH OBRAZOVNIH ISPRAVA SA PREPORUKAMA ZA UNAPREĐENJE U OVOJ OBLASTI

I Uvod

Crna Gora je marta 2004. godine ratifikovala Lisabonsku konvenciju o priznavanju diploma u oblasti visokog obrazovanja u regionu Evrope. Konvencija je bila osnov za izradu Zakona o priznavanju i vrednovanju obrazovnih isprava ("Službeni list CG", broj 4/08). Što je Bolonjska deklaracija u visokom obrazovanju, to je Lisabonska konvencija u oblasti priznavanja obrazovnih isprava.

Dok je priznavanje obrazovnih isprava u svrhu zapošljavanja u oblastima regulisanih profesija vrlo jasno definisano Direktivom EU/36/2005 i Direktivom 2013/55/EZ, priznavanje inostranih obrazovnih isprava u drugim oblastima, stečenih u formalnom sistemu obrazovanja, reguliše se nacionalnom legislativom, uz uvažavanje preporuka Lisabonske konvencije.

Zakon o priznavanju inostranih obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija (u daljem tekstu: Zakon), ("Službeni list CG", broj 57/11) temelji se na EU preporukama i standardima u ovoj oblasti. Zakonom se uređuje priznavanje inostranih obrazovnih isprava o stečenom, odnosno započetom obrazovanju ili dijelu obrazovanja i izjednačavanje inostranih kvalifikacija nivoa obrazovanja sa kvalifikacijom nivoa obrazovanja u Crnoj Gori, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. Priznavanje inostrane obrazovne isprave je potvrđivanje inostrane obrazovne isprave o stečenom, odnosno započetom obrazovanju ili dijelu obrazovanja. Zakon prepoznaje dva postupka, postupak priznavanja u svrhu zapošljavanja i postupak priznavanja radi nastavka studija. Imajući navedeno u vidu, u zavisnosti od svrhe za koju je pokrenut postupak utvrđena je i nadležnost organa koji rješava postupak.

U postupku priznavanja inostranih obrazovnih isprava o stečenom visokom i srednjem obrazovanju u svrhu zapošljavanja ne vrši se "nostrifikacija", odnosno detaljno upoređivanje nastavnih planova i programa, već se formalno potvrđuje stečeni stručni naziv, odnosno naziv kvalifikacije i nivo obrazovanja, bez obaveze polaganja dopunskih ispita, dok priznavanje isprave o stečenom, odnosno započetom osnovnom obrazovanju ili dijelu osnovnog obrazovanja vrši se izjednačavanjem sa obrazovnim programom za osnovno obrazovanje i vaspitanje u Crnoj Gori.

Priznavanje stečenog, započetog, odnosno dijela osnovnog, srednjeg opšteg ili stručnog obrazovanja, radi nastavka obrazovanja ili zapošljavanja u Crnoj Gori, vrši Ministarstvo prosvjete.

Priznavanje isprave o stečenom visokom obrazovanju radi zapošljavanja vrši Ministarstvo prosvjete, dok priznavanje isprave radi nastavka visokog obrazovanja vrši stručni organ licencirane ustanove visokog obrazovanja.

Postupak priznavanja inostranih obrazovnih isprava treba da doprinese većoj mobilnosti mladih i radne snage, kao i lakšem zapošljavanju.

II Priznavanje inostranih obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja

Priznavanje **inostranih obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja**, radi zapošljavanja u Crnoj Gori vrši Ministarstvo prosvjete preko Nacionalnog informacionog centra - ENIC centar, kao posebne organizacione jedinice Ministarstva.¹ ENIC/NARIC centri postoje u svim zemljama EU i predstavljaju podršku procesu priznavanja u tim zemljama. Njihova uloga je prije svega informativna, tj. da prate razvoj sistema visokog obrazovanja u svojoj zemlji i inostranstvu, kako bi mogli da pruže relevantne informacije zainteresovanim stranama.

Postupak priznavanja obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja nije strogo uređen EU propisima, koji se moraju direktno implementirati u nacionalno zakonodavstvo, već se radi o izvorima prava koji nijesu obavezujući (*soft law*) i na nivou su preporuka. Lisabonska konvencija predstavlja dokument koji je polazna osnova za sve zemlje članice ENIC/NARIC mreže, u koju je uključena i Crna Gora. Potpisivanjem Lisabonske konvencije zemlje potpisnice su se obavezale da će poštovati njena osnovna načela i principe, koji ostavljaju slobodu i mogućnost svakoj zemlji potpisnici da, u skladu sa svojim specifičnostima, kreira sopstvenu politiku priznavanja. Jedan od osnovnih principa Lisabonske konvencije je da priznavanje ne podrazumijeva detaljno upoređivanje studijskih programa. U članu IV Lisabonske konvencije u vezi sa priznavanjem u svhu daljeg obrazovanja navodi se da: „svaka od zemalja potpisnica priznaće one kvalifikacije izdate u drugim zemljama potpisnicama koje ispunjavaju opšte uslove za pristup visokom obrazovanju u tim zemljama, a u cilju pristupanja programima iz oblasti svog sistema visokog obrazovanja, osim ako se ne utvrdi da postoji suštinska razlika između opštih uslova pristupa u zemlji u kojoj je stečena kvalifikacija i u zemlji u kojoj se traži njeno priznavanje”.

Lisabonska konvencija prepoznaje razliku između priznavanja u svrhu zapošljavanja i priznavanja u svrhu nastavka obrazovanja. U skladu sa Zakonom,

¹ ENIC centar je član Evropske mreže informacionih centara o priznavanju i mobilnosti, ENIC - *European Network of Information*

priznavanje stečenog visokog obrazovanja radi nastavka obrazovanja vrši stručni organ licencirane ustanove visokog obrazovanja, na osnovu mišljenja ENIC centra, što je praksa i u drugim zemljama. Priznavanje u svrhu nastavka obrazovanja uvijek sprovode ustanove visokog obrazovanja koje nude uporediv obrazovni program.

Pored Lisabonske konvencije koja predstavlja osnovni dokument za priznavanje visokoškolskih kvalifikacija, postoje tzv. prateća dokumenta. Komitet Lisabonske konvencije usvojio je veliki broj dokumenata koji služe kao smjernice u postupku priznavanja. Jedna od oblasti na koje se odnose ove smjernice je transnacionalno obrazovanje, tako da je 2007. godine usvojen dokument “Kodeks dobre prakse u obezbjeđivanju transnacionalnog obrazovanja”. Važna oblast na koju se takođe odnose smjernice je priznavanje tzv. zajedničkih diploma, s obzirom na to da se zajednički studijski programi sve više realizuju na evropskim ustanovama visokog obrazovanja. U svrhu regulisanja ove oblasti 2004. godine urađen je dokument pod nazivom “Preporuke koje se odnose na priznavanje zajedničkih diploma”. I pored ovih dokumenata koji usmjeravaju i pomažu u rješavanju pojedinih pitanja, koja se odnose na priznavanje zajedničkih i transnacionalnih diploma, i dalje ostaje odgovornost nadležnih organa same države da uredi te oblasti prihvatljivo i primjereno lokanom kontekstu.

Prilikom izrade zakona koji uređuje oblast priznavanja koristila su se iskustva drugih zemalja, posebno onih koje nam mogu poslužiti kao primjer dobre prakse imajući u vidu sličnost obrazovnih sistema, veličinu sistema, saradnju između dvije zemlje itd. Tako su zakoni rađeni u saradnji sa Slovenijom (sličnost obrazovnih sistema) i Estonijom (zbog veličine sistema i iskustva u oblasti priznavanja, posebno kada je u pitanja izrada zakonodavnog okvira), a konsultovani su i centri Hrvatske, Francuske, Holandije itd.

Jedan od novijih dokumenata koji je 2013. godine usvojio Komitet Lisabonske konvencije su “Preporuke o korišćenju nacionalnog okvira kvalifikacija u svrhu priznavanja inostranih obrazovnih isprava”. Ovaj dokument je izuzetno značajan, jer okvir kvalifikacija može u značajnoj mjeri da pomogne i olakša priznavanje. Nacionalni okvir kvalifikacija, koji je uspostavljen usvajanjem Zakona o nacionalnom okviru kvalifikacija 2010. godine, urađen je u skladu sa Evropskim okvirom kvalifikacija i daje mogućnost upoređivanja kvalifikacija, i nivoa obrazovanja koje se stiču u Crnoj Gori sa inostranim kvalifikacijama i nivoima obrazovanja. Nacionalni okvir kvalifikacija omogućava jasan pregled referentnih nivoa u koje se smještaju kvalifikacije, puteva sticanja kvalifikacija, kao i povezanost, uporedivost i priznavanje kvalifikacija stečenih kroz različite oblike obrazovanja (formalno, neformalno, informalno). Osnov svrstavanja kvalifikacije u odgovarajući referentni nivo je obim kvalifikacije izražen kroz kreditno vrednovanje ishoda učenja. Preporuke iz navedenog dokumenta nijesu strogo obavezujuće, ali uzimajući u obzir crnogorski kontekst, izuzetno je korisno da nosioci inostranih diploma koji pokreću postupak priznavanja imaju mogućnost lakše uporedivosti stečene kvalifikacije i nivoa obrazovanja sa crnogorskim okvirom kvalifikacija, što značajno olakšava poslodavcima prepoznatljivost same kvalifikacije i nivoa obrazovanja prilikom zapošljavanja.

Postupak priznavanja inostranih obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja

Do donošenja Zakona o priznavanju i vrednovanju obrazovnih isprava 2008. godine, Univerzitet Crne Gore je sprovodio postupak nostrifikacije i ekvivalencije inostranih diploma, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju i podzakonskim aktima, pri čemu se nije pravila razlika da li se nostrifikacija vrši u svrhu zapošljavanja ili nastavka obrazovanja. U skladu sa Pravilnikom o postupku i načinu nostrifikacije, odnosno ekvivalencije inostrane diplome i vođenja registra rektor Univerziteta, na prijedlog dekana, odnosno direktora jedinice Univerziteta, je imenovao stručnu komisiju od tri člana iz reda akademskog osoblja odgovarajuće oblasti obrazovanja koja je donosila prijedlog rješenja. Senat Univerziteta je, na prijedlog komisije donosio rješenje, kojim je odlučivao o zahtjevu za nostrifikaciju, odnosno ekvivalenciju inostrane diplome.

Usvajanjem Zakona o priznavanju i vrednovanju inostranih obrazovnih isprava 2008. godine, definisan je postupak priznavanja, u svrhu zapošljavanja ili nastavka obrazovanja, umjesto nekadašnjeg postupka nostrifikacije i ekvivalencije. Priznavanje inostranih obrazovnih isprava u svrhu nastavka obrazovanja je i dalje u nadležnosti ustanova visokog obrazovanja, dok je priznavanje u svrhu zapošljavanja u nadležnosti Ministarstva prosvjete, odnosno Nacionalnog informacionog centra (ENIC).

U skladu sa Zakonom, u postupku priznavanja inostrane obrazovne isprave za sve nivoe obrazovanja radi zapošljavanja cijene se sljedeći kriterijumi: da li je ustanova koja je izdala diplomu priznata, odnosno akreditovana od strane nadležnog organa u zemlji u kojoj je stečena obrazovna isprava, sistem obrazovanja u zemlji u kojoj je stečena inostrana obrazovna isprava, trajanje i nivo, odnosno stepen obrazovanja bez upoređivanja obrazovnog, odnosno studijskog programa, vjerodostojnost obrazovne isprave i druge okolnosti od značaja za priznavanje isprave radi zapošljavanja. U postupku priznavanja isprave provjeru vjerodostojnosti vrši Ministarstvo, odnosno ENIC centar.

Evidentno je da je svake godine broj zahtjeva za priznavanjem u svrhu zapošljavanja veći, i da su diplome najčešće sa privatnih ustanova visokog obrazovanja.

Obrazovne isprave izdate u republikama bivše SFRJ ne podliježu postupku priznavanja isprava u skladu sa odredbama ovog zakona, ako su stečene do dana međunarodnog priznanja tih republika, dok obrazovne isprave stečene u Republici Srbiji do 25. januara 2008. godine ne podliježu postupku priznavanja isprava u skladu sa odredbama tog zakona.

Tabela 1: Broj podnijetih zahtjeva za priznavanje inostrane obrazovne isprave o stečenom višem i visokom obrazovanju radi zapošljavanja u Crnoj Gori

	Godina	Broj podnijetih zahtjeva
1.	2014. godina	550
2.	2013. godina	2298
3.	2012. godina	2161
4.	2011. godina	1958
5.	2010. godina	1882
6.	2009. godina	1969
7.	2008. godina	1336

Tabela 2: Pregled podnijetih zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava o stečenom visokom obrazovanju po državama

	Država	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
1.	Republika Srbija	672	1125	1215	1171	1616	1127	6926
2.	Bosna i Hercegovina	170	169	148	207	173	214	1081
3.	Albanija	44	61	40	50	51	52	298
4.	Rusija	80	67	54	55	61	139	456
5.	SAD	29	40	29	24	24	15	161
6.	Ukrajina	9	16	1	6	8	19	59
7.	Ostali	332	491	395	445	229	732	2624

Tabela 3: Pregled podnijetih zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava o stečenom visokom obrazovanju (po trajanju studija)

	Trajanje studija i nivo obrazovanja	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
1.	Više obrazovanje	281	244	112	60	76	72	845
2.	3 godine (bečelor)	255	530	490	540	590	646	3051
3.	4 godine	383	610	760	752	728	817	4050
4.	5 godina	132	165	140	150	177	182	946
5.	6 godina	56	109	80	62	70	69	446

6.	Magistar i master	56	145	189	256	290	330	1266
7.	Doktor nauka	28	35	36	43	50	61	253
8.	Ostalo (11 semestara, 3, 5 godina)	201	131	75	95	115	120	737

U skladu sa Zakonom, u periodu 2008-2014. godine odbijeno je 30 zahtjeva za priznavanje inostranih diploma o stečenom visokom obrazovanju, od kojih je pet bilo tzv. diploma mill, odnosno diploma stečenih na tzv. nepostojećim ustanovama visokog obrazovanja. U istom periodu, podnijeto je pet krivičnih prijava protiv lica koja su podnijela zahtjev za priznavanje inostranih obrazovnih isprava za koje se osnovano sumnja da su falsifikovane.

Postupak izjednačavanja kvalifikacija sprovodi Ministarstvo prosvjete, po pribavljenom mišljenju ustanove visokog obrazovanja koja realizuje uporediv program.

Iz podataka kojima Ministarstvo raspolaže o broju priznatih inostranih obrazovanih isprava, evidentno je da je najviše stečenih kvalifikacija iz oblasti: ekonomije, menadžmenta, pravnih nauka, visokih tehničkih škola i dr.

Uporedna praksa

Priznavanje inostranih kvalifikacija u Republici Hrvatskoj

Priznavanje podrazumijeva formalno potvrđivanje inostrane obrazovne kvalifikacije, odnosno nivoa obrazovanja, koje je izdalo nadležno tijelo, u svrhu pristupa obrazovanju ili zapošljavanju. U Republici Hrvatskoj pravo na priznavanje inostranih obrazovnih kvalifikacija imaju hrvatski državljani, strani državljani i osobe bez državljanstva. Priznavanje specijalizacija i stručnih ispita na nivou visokog obrazovanja u nadležnosti je resornih ministarstava i strukovnih organizacija, dok Agencija za znanost i visoko obrazovanje, odnosno Nacionalni ENIC/NARIC centar, sprovodi postupak priznavanja inostranih visokoškolskih kvalifikacija u svrhu zapošljavanja. Trajanje postupka priznavanja inostranih visokoškolskih kvalifikacija je 60 dana. U postupku priznavanja Nacionalni ENIC/NARIC centar provjerava akreditovanost institucije na kojoj je stečena inostrana visokoškolska kvalifikacija, akreditovanost predmetnog studijskog programa, vjerodostojnost inostrane visokoškolske kvalifikacije za koju se traži priznavanje, te prava i mogućnosti koje predmetna kvalifikacija omogućava u državi u kojoj je izdata. Agencija za znanost i visoko obrazovanje donosi Rješenje o priznavanju inostrane visokoškolske kvalifikacije.

Priznavanje inostranih kvalifikacija u Republici Sloveniji

U Republici Sloveniji priznavanje i vrednovanje obrazovanja stečenog u inostranstvu sprovodi ENIC-NARIC centar. U postupku priznavanja izdaje se mišljenje koje sadrži informacije o stečenoj kvalifikaciji, statusu obrazovne ustanove i obrazovnog programa, oblasti obrazovanja, stečenom stručnom nazivu i stepenu obrazovanja, kratak opis sistema obrazovanja zemlje u kojoj je stečena diploma, poređenje sa sistemom obrazovanja u Republici Sloveniji itd. Postupak priznavanja se sprovodi u skladu sa Zakonom o vrednovanju i priznavanju obrazovanja, usvojenom 2011. godine. Predmet vrednovanja je obrazovna isprava o potpuno ili djelimično završenom akreditovanom studijskom programu u državi u kojoj je izdata obrazovna isprava. Predmet vrednovanja može biti inostrana kvalifikacija, slovenačka kvalifikacija i kvalifikacija stečena u SFRJ prije 25. juna 1991. godine. Obrazovna isprava o stečenom obrazovanju kraćem od jednog semestra ili pola godine ili kvalifikacija obima manjeg od 30 ECTS ne može biti predmet vrednovanja. Kvalifikacije koje svjedoče o završnim kursevima jezika, stručnim ispitima, stručnim kvalifikacijama ili drugim kursevima takođe ne mogu biti predmet vrednovanja.

Protiv ovog mišljenja može se uložiti žalba o kojoj odlučuje tročlana komisija sastavljena od predstavnika ENIC centra, Sektora za visoko obrazovanje i predstavnika Centra za mobilnost i evropske programe obrazovanja i obuke - CMEPIUS. Takođe, zakonom je predviđeno da postupak izjednačavanja ne sprovodi Ministarstvo (ENIC centar), već ustanove visokog obrazovanja na zahtjev nosioca diplome ili pravnog lica kome je takvo mišljenje potrebno. Takva praksa uobičajena je u većini zemalja Evropske unije, jer pruža mogućnost poslodavcu da se bliže upozna sa sistemom obrazovanja zemlje u kojoj je diploma stečena, konkretnom kvalifikacijom i ustanovom visokog obrazovanja koja je izdala diplomu.

Priznavanje inostranih kvalifikacija u Republici Srbiji

Priznavanje inostrane visokoškolske isprave radi zapošljavanja u Republici Srbiji sprovode ustanove visokog obrazovanja, u skladu sa svojim pravilnikom. U postupku priznavanja utvrđuje se pravo na nastavak započetog visokog obrazovanja, vrsta i nivo studija i stručni, akademski ili naučni naziv. U postupku priznavanja inostrane visokoškolske kvalifikacije uzima se u obzir: sistem obrazovanja u državi u kojoj je isprava stečena; trajanje obrazovanja; nastavni plan i program; renome visokoškolske ustanove koja je izdala ispravu; prava koja daje stečena isprava i druge okolnosti od značaja za priznavanje. Ustanovi visokog obrazovanja kandidat dostavlja zahtjev za priznavanje inostrane visokoškolske isprave. Jedan primjerak zahtjeva prosljeđuje se po službenoj dužnosti Komisiji ustanove visokog obrazovanja za priznavanje inostranih visokoškolskih kvalifikacija. Ustanova visokog obrazovanja od resornog ministarstva prikuplja podatke o stranoj ustanovi visokog obrazovanja na kojoj se studijski program izvodi.

Priznavanje inostranih kvalifikacija u Republici Italiji

U Republici Italiji za obavljanje profesija koje nijesu regulisane ne zahtijeva se posjedovanje određene potvrde o inostranoj kvalifikaciji i ove profesije su otvorene za nosioce italijanskih i inostranih kvalifikacija.

Na tržištu rada u Italiji nije neophodno dobiti formalno priznavanje kvalifikacije da bi se obavljala profesija koja ne pripada tzv. regulisanim profesijama, npr. kvalifikacije u oblasti marketinga i menadžmenta, umjetnosti i muzike (dizajn enterijera, glumac, slikar, modni dizajner, pjevač, kompozitor, plesač, pjevač, direktor, skulptor, itd.). Za obavljanje regulisanih profesija u Republici Italiji neophodno je posjedovati odgovarajuću diplomu i kvalifikaciju, radno iskustvo, profesionalnu licencu i profesionalnu etiku. Obavljanje ovih profesija je zakonom zaštićeno i omogućeno je samo pojedincima koji su ovlašćeni za obavljanje profesije, u skladu sa propisima koji regulišu konkretnu regulisanu profesiju. Za dobijanje ovlašćenja za obavljanje regulisane profesije, nosilac inostrane kvalifikacije mora dobiti zvaničnu potvrdu od strane nadležnog organa u Italiji. Priznavanje regulisanih profesija sprovode ministarstva nadležna za određenu profesiju. Pristup javnim konkursima za radna mjesta u državnoj službi je otvoren državljanima Italije kao i državljanima država članica EU koji posjeduju inostrane kvalifikacije odgovarajućeg nivoa. Sprovodi se postupak upoređivanja inostrane kvalifikacije sa italijanskom kvalifikacijom za pristup javnom konkursu, pri čemu se ne zahtijeva dodjeljivanje italijanskog stručnog naziva. Ishod postupka vrednovanja inostrane kvalifikacije može biti pozitivan (inostrana kvalifikacija se smatra uporedivom sa italijanskom) ili negativan (inostrana kvalifikacija se ne smatra uporedivom sa italijanskom). U drugom slučaju učešće na javnom konkursu se ne smatra regularnim, iako je kandidat položio sve ispite.

Priznavanje inostranih kvalifikacija u SAD-u

U SAD-u ne postoji institucija na nacionalnom nivou koja sprovodi postupak priznavanja kvalifikacija. Odluku o priznavanju kvalifikacije u SAD-u donosi poslodavac (u slučaju da kandidat traži zaposlenje), agencija za licenciranje na državnom nivou (u slučaju da kandidat traži profesionalnu licencu) i univerziteti (u slučaju da kandidat želi da nastavi studije). Sva ova tijela imaju posebne politike i kriterijume za priznavanje inostranih kvalifikacija. Akreditacija ustanove je najčešći kriterijum za priznavanje kvalifikacije.

Vrednovanje inostranih kvalifikacija u Danskoj

Postupak vrednovanja inostranih kvalifikacija u Danskoj sprovodi ENIC/NARIC centar. Vrednuju se samo kvalifikacije koje su priznate u zemlji iz koje potiču. Kvalifikacije koje nijesu priznate u zemljama iz kojih potiču ne mogu biti predmet vrednovanja. Ovakva kvalifikacija se samo opisuje u pogledu dužine trajanja, ustanove na kojoj je stečena i nivoa u obrazovnom sistemu zemlje iz koje potiče.

III Priznavanje inostranih obrazovnih isprava u osnovnom i srednjem obrazovanju

Uvođenjem novog postupka priznavanja inostranih obrazovnih isprava omogućen je jednostavniji i lakši pristup obrazovanju i zapošljavanju u Crnoj Gori.

Priznavanje isprave o stečenom, odnosno započetom ili dijelu osnovnog, srednjeg opšteg ili stručnog obrazovanja, radi nastavka obrazovanja ili zapošljavanja, vrši Ministarstvo prosvjete. Priznavanje isprave o stečenom, odnosno započetom osnovnom obrazovanju ili dijelu osnovnog obrazovanja vrši se izjednačavanjem sa obrazovnim programom za osnovno obrazovanje i vaspitanje u Crnoj Gori.

Prenošenjem postupka priznavanja inostranih obrazovnih isprava o stečenom dijelu osnovnog i srednjeg obrazovanja u svrhu nastavka školovanja u nadležnost ustanova (osnovnih i srednjih škola) u koje se učenik želi upisati, postigao bi se veći stepen fleksibilnosti cjelokupnog upravnog sistema, kao i brže ostvarivanje prava i smanjenje troškova građana za sprovođenje postupka priznavanja, a istovremeno i usklađenost sa preporukama u ovoj oblasti. Na taj način će se obezbijediti efikasnije rješavanje u upravnom postupku, skratiti trajanje postupka i omogućiti lakša dostupnost informacija.

Ovo iz razloga, što roditelji učenika iz udaljenih krajeva Crne Gore, osim što u školi treba da pokrenu postupak upisa učenika, treba da pokrenu i postupak priznavanja u Ministarstvu prosvjete. Tek nakon okončanja postupka priznavanja inostranih obrazovnih isprava, u roku 30 dana, roditelji su u obavezi da rješenje dostave školi, radi upisa u odgovarajući razred. Dakle, rješenjem se utvrđuje razred koji se priznaje učeniku i od toga zavisi u koji razred će se upisati učenik u Crnoj Gori. Posebno ukazujemo na primjere iz prakse da pojedini roditelji postupak priznavanja započetog obrazovanja u inostranstvu pokreću tek nakon završenog polugodišta, odnosno završenog razreda u Crnoj Gori.

Priznavanje inostrane obrazovne isprave u svrhu zapošljavanja u Crnoj Gori i ubuduće bi bilo u nadležnosti Ministarstva prosvjete.

Na ovaj način se postiže cilj utvrđen Strategijom reforme javne uprave u Crnoj Gori za period 2011-2016. godine, koju je Vlada Crne Gore usvojila u cilju unapređenja upravnih i administrativnih kapaciteta.

Tabela 4: Broj podnijetih zahtjeva za priznavanje inostrane obrazovne isprave o stečenom ili započetom osnovnom i srednjem obrazovanju, radi nastavka obrazovanja ili zapošljavanja u Crnoj Gori

	Godina	Broj podnijetih zahtjeva
1.	2013. godina	1006
2.	2012. godina	754
3.	2011. godina	734
4.	2010. godina	630
5.	2009. godina	593
6.	2008. godina	522
7.	2007. godina	403
8.	2006. godina	272
9.	2005. godina	246

IV Priznavanje inostranih sertifikata

Priznavanje inostranih sertifikata podrazumijeva formalno priznavanje inostranih sertifikata o stečenim stručnim kvalifikacijama i regulisano je Zakonom o nacionalnim stručnim kvalifikacijama (“Službeni list Crne Gore”, broj 80/08). Priznavanje vrši ministarstvo nadležno za poslove rada, ukoliko međunarodnim ugovorom nije drukčije uređeno.

Navedenim zakonom se obezbjeđuje priznavanje svih vidova obrazovanja, što će doprinijeti većoj prohodnosti i adekvatnoj uporedivosti.

U postupku priznavanja nadležno ministarstvo cijeni: sertifikatni sistem u zemlji u kojoj je stečen sertifikat; pravo koje inostrani sertifikat daje u zemlji u kojoj je stečen, u smislu rada i daljeg usavršavanja kroz sistem sertifikata, odnosno stručnog obrazovanja; i druge okolnosti od značaja za priznavanje inostranih sertifikata.

Sagledavajući uporedna rješenja u zemljama Evropske unije, može se zaključiti da nije predviđen poseban upravni postupak formalnog potvrđivanja inostranih sertifikata, već se oni vrednuju kroz Europass. U cilju usaglašavanja sa evropskim smjernicama, umjesto dosadašnjeg formalnog priznavanja inostranih sertifikata o stečenim stručnim kvalifikacijama, odnosno ključnim vještinama, planirano je da se kroz izmjene Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama definiše Europass koji predstavlja skup obrazaca koji imaju za cilj razumljivost kvalifikacija i vještina stečenih u formalnom i neformalnom obrazovanju i promovisanje cjeloživotnog učenja i mobilnost. Europass čine sljedeća dokumenta: Europass dodatak sertifikatu; Europass dodatak diplomi; Europass mobilnost; Evropski jezički portfolio i Europass biografija (CV). Uvođenjem Europass-a omogućiće se lakša uporedivost i vrednovanje znanja, vještina i kompetencija, stečenih kroz različite oblike obrazovanja (formalno, neformalno i informalno

učenje). Europass je urađen po jedinstvenom modelu koji je utvrđen za evropski prostor obrazovanja. Aktivnosti povezane sa Europass-om koordiniraće Nacionalni europass centar (NEC centar), kao posebna organizaciona jedinica Ministarstva prosvjete.

V Priznavanje i tržište rada

Učešće mladih u strukturi nezaposlenih

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, na evidenciji nezaposlenih do 25 godina starosti, krajem 2013. godine je bilo 7.058 ili 20,05% od ukupnog broja nezaposlenih (34.514), dok je to učešće u istom periodu prethodne godine iznosilo 19,8%.

Podaci Zavoda za zapošljavanje na kraju 2013. godine pokazuju da je bilo 10.014 visokoškolaca ili 29,02%, što je za 2265 ili 29,22% više nego krajem 2012. godine, kada se na evidenciji Zavoda nalazilo 7.749 visokoškolaca što je predstavljalo 24,81% ukupnog broja nezaposlenih (31.232).

Istovremeno, svake godine rastao je broj novoprijavljenih visokoškolaca (sa 4.228 u 2006. godini na 9.597 u 2013 godini), a posebno onih bez radnog staža (sa 1.135 u 2006. godini na 3.469 u 2013. godini) odnosno onih koji dolaze iz sistema redovnog obrazovanja. U posljednjih nekoliko godina stalno se povećava broj srednjoškolaca koji se upisuju na visokoobrazovne ustanove (u školskoj 2013/2014. njih preko 80%), što značajno utiče na rast ponude visokoškolaca na tržištu rada.

VI Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem

U skladu sa odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem (»Sl. list Crne Gore«, broj 38/12) i Pravilnikom o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje (»Sl. list Crne Gore«, broj 46/12), realizuje se Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem.

Prije neposrednog početka prijavljivanja korisnika u 2013. godini (II generacija) na evidenciji Zavoda za zapošljavanje bilo je oko 2.900 lica koja su ispunjavala uslove za stručno osposobljavanje u okviru druge faze Programa. Prijavu je na Portalu otpočelo i/ili završilo 4.377 lica. Zahvaljujući Programu, 4.211 lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji su se prijavili na Program dobilo je priliku da se stručno osposobi u 2013. godini.

U 2013/2014. godini iako se očekivalo da će biti manje visokoškolaca nego prethodne godine to se nije ostvarilo. Nakon sprovedene prve i druge faze povezivanja šansu da se stručno osposobi kod traženog poslodavca dobilo je ukupno 3.744 visokoškolaca, dok je 633 visokoškolaca ostalo koji nijesu dobili željenog poslodavca. Ključni razlozi za nemogućnost povezivanja svih preostalih poslodavaca i korisnika bilu su razlika u ponudi i tražnji, regionalna neujednačenost, kao i činjenica da su poslodavcima kod kojih su željeli da obave stručno osposobljavanje dodijeljeni korisnici sa većom prosječnom ocjenom na osnovnim studijima.

U ovogodišnjem Programu stručnog osposobljavanja je učestvovalo 1.043 korisnika koji posjeduju rješenje o priznavanju inostrane obrazovne isprave od čega je njih 904 dobilo priliku da se stručno osposobi. Od ukupnog broja prijavljenih korisnika 24% je sa inostranom obrazovnom ispravom, stečenom većinom u okruženju (dominantno, Republika Srbija i Bosna i Hercegovina).

VII Preporuke

U skladu sa Zakonom o priznavanju inostranih obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija postupak priznavanja ne podrazumijeva detaljan opis same kvalifikacije, sistema obrazovanja i ustanove, pa shodno tome ni u sadržaju rješenja o priznavanju o inostrane obrazovne isprave ne navode se te informacije.

Postupak priznavanja značajan je ne samo za podnosioca zahtjeva, već i za poslodavca, pa je u tom smislu poželjan stalni kontakt sa poslodavcima, predstavnicima Zavoda za zapošljavanje i ustanovama visokog obrazovanja. Studija o potrebama tržišta rada u oblasti visokog obrazovanja je pokazala da privatna preduzeća kandidate najčešće zapošljavaju oslanjajući se na preporuke i mišljenja ranijih poslodavaca i drugih relevantnih institucija. Neki poslodavci koriste oglašavanje u medijima i usluge privatnih agencija za posredovanje pri zapošljavanju. Pored formalnog obrazovanja i radnog iskustva, relevantni kriterijumi su osobine kandidata, poput odgovornosti, posvećenosti, motivisanosti, prilagodljivosti, spemnosti na timski rad (i dr. Poznavanje stranih jezika i posjedovanje mekih vještina su osobine koje poslodavci prepoznaju kod inostranih studenata.

Imajući u vidu navedeno, a u cilju unapređenja postupka priznavanja inostranih obrazovnih isprava u visokom obrazovanju, potrebno je:

- zakonom propisati davanje mišljenja, umjesto donošenja rješenja o priznavanju. Mišljenje bi poslodavcima pružilo informaciju o kakvom studijskom programu se radi, odnosno da li je studijski program akreditovan, od kada postoji, prosjek trajanja studija, prosječna ocjena i kratak opis obrazovnog sistema zemlje;
- da mišljenje sadrži i informaciju kojem nivou okvira kvalifikacija pripada stečena inostrana kvalifikacija u skladu sa Zakonom o nacionalnom okviru kvalifikacija;
- jačati ljudske kapacitete u Ministarstvu, odnosno zaposliti dodatni kadar, koji bi bio prethodno stručno obučen;
- povećati cijenu administrativne takse za sprovođenje procedure priznavanja inostranih obrazovnih isprava o stečenom visokom obrazovanju, imajući u vidu složenost procedure i mogućnost angažovanja eksperata, što je već predviđeno kroz izmjene Zakona o administrativnim taksama. Prijedlogom

zakona predviđeno je da iznos takse bude 150 eura, umjesto dosadašnjih 50 eura;

- periodično organizovati okrugle stolove kako bi se sve zainteresovane strane, posebno poslodavci, bolje upoznali sa procedurama priznavanja, problemima koji se u toj proceduri javljaju, različitim obrazovnim sistemima, i uopšte podigla svijest o značaju njihove uloge;
- definisati bitne razlike između crnogorskog sistema obrazovanja i drugih sistema, uvažavajući principe Lisabonske konvencije;
- uraditi analizu pojedinih studijskih programa za koje relevantne institucije predlože da je neophodno, u smislu uporedivosti sa našim sličnim programom i potrebama tržišta rada;
- produžiti rok za rješavanje po zahtjevu za priznavanje obrazovne isprave od sada važećih 30 dana od dana podnošenja zahtjeva koristeći praksu većine zemalja EU; i
- prenijeti u nadležnost ustanova visokog obrazovanja izjednačavanje inostrane kvalifikacije sa kvalifikacijom koja se stiče u Crnoj Gori. .

U oblasti priznavanja inostranih obrazovnih isprava u osnovnom i srednjem obrazovanju i priznavanju sertifikata kroz izmjene zakonskih rješenja neophodno je:

- postupak priznavanja inostranih obrazovnih isprava o započetom ili stečenom osnovnom i srednjem obrazovanju, radi nastavka obrazovanja, prenijeti u nadležnost obrazovnih ustanova na kojima kandidat želi nastaviti školovanje; i
- unaprijediti postupak priznavanja inostranih sertifikata.